

Kokemustieto journalismissa

10.6.2023 Erkki Hujanen

JOURNALISMIN IDEA

- *Journalismi = toimitustyö, ajankohtaisen, yleensä **faktapohjaisen** joukkotiedotusaineiston **valintaa, hankintaa ja muotoilua** sanoma- ja aikakauslehdissä sekä ”sähköisissä” viestimissä*
- sananvapaus
- kriittisyys (monipuolinen tieto, erittely)
- ajankohtaisuus - uutta tietoa
- avoin julkisuus - keskusteleva kulttuuri
- kansanvaltainen yhteiskunta - demokratia
- sitoutumattomuus - epäkaupallisuus
- **luotettavuus**

JOURNALISMIN (ITSE)SÄÄNTELY

- työn eettisyys perustuu itsesääntelyyn = journalistin ohjeet
- kansalaisten oikeus saada tärkeää ja olennaista tietoa
- päätösvalta toimituksessa, journalistiset periaatteet
- vastuu lukijoille/yleisölle
- torjuttava painostus
- selkeä ero ilmoituksilla/mainoksilla sekä toimituksellisella aineistolla
- lukijan erotettava tosiasiat mielipiteistä ja fiktiosta (juttutyypit ja juttumuodot)
- kunnioitettava ihmisarvoa; yksityisyyden suoja
- ”Hyvää journalistista tapaa” sekä toimittajien oikeuksia ja velvollisuuksia tulkitsee Julkisen Sanan Neuvosto JSN

NÄKÖKULMA ARJESSA, PÄÄOSASSA IHMINEN

- **ESITYSTAVAT** perustuvat
 - faktoihin (tieto)
 - havaintoihin (aisti- ja kokemustieto)
 - elämyksiin (tunteet)
 - tulkintoihin, mielipiteisiin (analyysi)
- **LUKEMISEN NÄKÖKULMA:**
 - minua kiinnostava tieto
 - kiehtova tunne + SAMASTUMINEN tarinaan
 - ymmärrystä lisäävä ahaa-elämys

SISÄLTÖ PERUSTUU TIEDONHANKINTAAN

- mitä lähteitä toimittaja käyttää; miten tiedonhankinta ja lähteet näkyvät jutussa?
- taustalähteet tärkeitä aiheen syventämisessä
- informaatio -> faktatieto
 - > tulkittu tieto
 - > mielipiteet, johtopäätökset
 - > tunteet, elämykset, kokemus

JOURNALISTISET JUTTUTYYPIT

- **UUTINEN:**

- sähke, raportti, uutistausta, uutiskommentti

- **FEATURE:**

- ilmiöjutut, henkilöjutut, reportaasit
- mielipidejutut (pakina, kolumni, pääkirjoitus, arviointi-kritiikki –blogit ja podcastit)

TOSIASIOISTA RAKENNETTU ESITYS YLEISÖLLE

- DRAMATURGIA = yleisöä kiinnostava ja kiehtova esitysmuoto ja -tapa sähköisessä ja printtimediassa
- journalismi on **tosiasioihin perustuvaa draamaa**

- kiinnostavuus ja kiehtovuus on rakennettavissa
- kiinnostavuus = uutta tietoa + ymmärrystä lukijalle
- kiehtovuus: uusia tunteita lukijalle ("oho ja ahaa-elämys")

- ahaa-elämys syntyy sisällöstä, siksi kiinnostava ja laadukas journalismi perustuu omaehtoiseen **tiedonhankintaan**
- esitys on lukijalle/yleisölle tärkeää, palvelevaa ja puhuttelevaa

- **PÄÄOSASSA IHMINEN JA HÄNEN NÄKÖKULMANSA**

UUTINEN NÄYTTÄÄ TEKOJA

- journalismin **tosiasiat** ankkuroituvat **tosielämään**
- tosielämää voi kuvata pyrkimysten ja tekojen kautta
- journalismi NÄYTTÄÄ, mitä maailmassa tapahtuu
- uutis- ja ajankohtaisjutut rajaavat maailmasta yhden näkökulman kerrallaan
- YKSI ASIA kerrallaan rakentuu elementtitekniikkaan ja rajaa esityksen yksityiskohtiin
- vetävä journalismi syntyy KIRKKAASTA ideasta

Haastateltavan oikeudet

- on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään
- haastateltavalle pitää aina kertoa, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi
- on kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useissa eri välineissä

Haastattelijan oikeudet

- haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on syytä suostua, jos julkaisuaikataulu sen mahdollistaa
- tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle
- haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta

Yksityinen ja julkinen

- yksityiselämän arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä
- yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä
- sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta

Yksityinen ja julkinen

- julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asianosaisten suostumusta
- julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja; kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa
- erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita